

EN DAG OM UPPHOVSRÄTT – 27 SEPTEMBER 2016

Tisdagen den 27 september bänkade sig närmare trettio personer i Sambibliotekets Olof Högbergsal för att lyssna till **Catharina Ekdahl** från Digisam. Catharina har tidigare varit jurist hos en del upphovsrättsorganisationer, t.ex. STIM och ALIS, men har nu "bytt sida", så hon har god insikt i hur man kan se upphovsrättsliga frågor från olika synvinklar.

Digisam <http://www.digisam.se/> är ett sedan 2011 inrättat "samordningssekretariat för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet" placerat på Riksarkivet för närvarande. Efter en nyligen genomförd utvärdering av verksamheten så kommer den bli permanent framöver, men med ny placering på Riksantikvarieämbetet.

Catharina var inbjuden att prata om upphovsrätt ur ett kulturarvsperspektiv. Vi fick en grundlig och samtidigt underhållande genomgång av upphovsrättslagen samt Digisams arbete med att underlätta arbetet med upphovsrättsligt skyddat material för våra kulturarvsinstitutioner.

Vi bifogar [Catharinas innehållsrika PowerPoint-presentation](#), det finns ingen anledning att skriva av allt det som står där igen. Anteckningarna nedan är mer ett smakprov på vad den bifogade presentationen innehåller och vilka frågor Catharina tog upp.

Upphovsrättslagen (UrL) skyddar olika typer av verk. Den har sitt ursprung i Bernkonventionen och tar sedan hänsyn till andra överenskommelser på det upphovsrättsliga området, t.ex. inom EU. Den omfattar skönlitteratur i tal och skrift, datorprogram, musikaliska och sceniska verk, foto och bild, byggnader, design....

För att UrL ska råda krävs att verken har s.k. verkshöjd – ett personligt och originellt utförande.

Upphovsrätten omfattar ekonomisk och ideell rätt.

Ekonomisk rätt gäller rätten till ersättning för verket när det utnyttjas genom försäljning, visning etc. Rätten tillhör alltså upphovsmannen men kan säljas eller överlåtas.

Ideell rätt ger upphovsmannen rätten att alltid bli namngiven samt möjligheten att motsätta sig kränkande bearbetningar av verket. De ideella rätten är tvingande och kan aldrig överlåtas till någon annan.

1 juli 1994 överfördes upphovsrätt för fotografier till UrL från en tidigare Fotolagstiftning. När det gäller fotografiska verk och bilder är alltid fotografen upphovsrättsinnehavare oavsett verkshöjd.

Skyddstider gäller för upphovsrättsligt skyddat material.

70 år efter författarens/upphovsmannens död. Upphovsrätten ärvs efter upphovsmannen. För foton som omfattas av den tidigare Fotolagen gäller särskilda regler.

Catharina Ekdahl

Upphovsrätten gäller inte myndigheters författningar och beslut. De kan kopieras utan problem. Men upphovsrätten kan gälla för material som myndigheter har i sin ägo och som t.ex. arkiv är skyldiga att lämna ut på begäran (om de inte är sekretessbelagda förstås).

Det finns inskränkningar i upphovsrätten. Kopiering för privat bruk (dock inte datorprogram eller film), i bevarandesyfte hos t.ex. bibliotek, användning i läsapparat, eller som papperskopia till lånesökande, är tillåtet.

Herrelösa verk kallar man de verk där vi inte vet vem som har upphovsrätten. Du har en skyldighet att efterforska innan du använder verk i förhoppning att det är fritt.

Sanktioner och straff. Den som medvetet grovt bryter mot upphovsrätten kan straffas med ”böter eller fängelse upp till två år”.

Mildare är det att ”göra intrång i någons upphovsrätt”. Då utdöms skadestånd.

När det gäller upphovsrätten i arbetslivet som anställd respektive arbetsgivare så bör man se till att det finns avtal som reglerar. Undantaget är datorprogram som tagits fram i tjänsten, där är alltid arbetsgivaren ägare.

Även när det gäller mottagande av donationer bör man se till att det finns skriftliga avtal.

En metod som används i Sverige är avtalslicenser. Dessa innebär att storskaliga avtal träffas med en part som företräder en stor mängd upphovsmän, dess behöver inte ens vara tillfrågade. Avtal med t.ex. STIM eller BONUS.

Det är tillåtet att länka vidare (hypertext-länkar) på nätet, även om länken leder till material som kan vara skyddat av upphovsrätten. Gäller inte vid kommersiell användning.

Catharina rekommenderade användning av CC-licenser, Creative Common licenser. Mer om dessa kan du läsa på deras sida <http://www.creativecommons.se/om-cc/licenserna/> Vi använder oss av dem på portalen Kulturarv Västernorrland t.ex.

Vi kom även in på personuppgiftslagen PuL. I personuppgiftslagen finns regler för hur du får handskas med personuppgifter. Lagen bygger mycket på samtycke och information till de registrerade.

Det är tillåtet att fota människor och lägga upp dessa bilder på t.ex. Facebook så länge bilden inte är kränkande i lagens mening. Lagen ger ingen exakt beskrivning av vad som är kränkande, det bedöms från fall till fall. Bilder på personer får inte utan samtycke läggas ut i reklamsammanhang.

I journalistiskt syfte och med en tydlig utgivare görs stora undantag från de regler som återfinns i PuL. Denna lag kommer emellertid att ersättas av ”EU:s dataskyddsförordning” 2018 med stärkta rättigheter för privatpersoner.

Avslutningsvis berättade Catharina litet om resultaten av Digisams arbete. Två grupper tillsattes 2013 med uppdrag att ta fram grundavtal för bildavtal samt vägledning kring URL. 2014 tillsattes en grupp med uppgiften att ta fram rekommendationer för tecknande av avtalslicenser. Resultaten av detta arbete och mycket annat hittar ni på Digisams webbplats <http://www.digisam.se/>

Per-Erik Wik